

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет філології
Кафедра української філології та міжкультурної комунікації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

Котляр Ю.В.

«31» серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІКОВА І ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Галузь знань: 01 «Освіта/Педагогіка»

Спеціальність 014 «Середня освіта»

Спеціалізація 014.01 «Українська мова і література»

Розробник програми

Гарант освітньої програми

В.о. завідувача кафедри
української філології та
міжкультурної комунікації

Директор Інституту
філології

Начальник НМВ

Миропольцева Н. І.

Жвава О. А.

Лебединцева Н. М.

Зубенко Т. В.

Шкірчак С. І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Вікова і педагогічна психологія	
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка	
Спеціальність	014 Середня освіта	
Спеціалізація	014.01 Українська мова і література	
Освітня програма	Теорія і методика навчання: Українська мова і література та англійська мова	
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	I	
Навчальний рік	2022-2023	
Номери семестрів:	Денна форма	
	1-й	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90 годин	
Структура курсу: – лекції – групові заняття – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	
	22 год	
	22 год	
	46 год	
Відсоток аудиторного навантаження	49 %	
Мова викладання	українська	
Форма підсумкового контролю	Залік (1-й семестр)	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» є формування знань про загальні закономірності психічного розвитку школяра та характерні вікові особливості. Центральне місце у змісті курсу займає проблематика психічного розвитку на різних вікових етапах життя дитини та формування її особистості у процесі навчання та виховання.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Вікова та педагогічна психологія» є:

- оволодіння системою психологічних знань, зокрема, науково визнаних теорій і концепцій у цих галузях знань, основних категорій і понять, принципів і вихідних положень, закономірностей психічного розвитку особистості на різних етапах онтогенезу та визначенні процесів психічного й особистісного розвитку дітей і молоді в умовах навчально-виховної діяльності;

- озброєння науково-теоретичними знаннями, вміннями і навичками з аспектів управління учбовою, навчальною та виховною діяльністю особистості;

- засвоєння загальної характеристики педагогічної діяльності вчителя, що дозволить використовувати всі вище зазначенні знання в дослідницькій та професійній діяльності майбутнього психолога.

Вивчення курсу вікової та педагогічної психології передбачає засвоєння наступних **знань**:

- історії становлення вікової та педагогічної психології як самостійної галузі психологічних знань;

- специфіки застосування загальнонаукових та спеціальних дослідницьких методів у віковій та педагогічній психології;

- основних теорій і концепцій психічного й особистісного розвитку дитини;

- психологічних особливостей розвитку вищих психічних функцій, новоутворень, провідної діяльності, міжособистісних взаємодій та появи й перебігу вікових і життєвих криз особистості у періоди дитинства, підлітковості, юності;

- сутності учбової діяльності як однієї з основних форм учіння, його видів, змісту, структури та специфіки оволодіння учнями учбовою діяльністю;

- теорій і моделей навчання, його сутності й змісту, психологічних механізмів управління процесом навчальної діяльності учнів;

- мети, завдань та сутності психології виховання особистості, вікових особливостей виховного процесу та формування цілісної особистості засобами морального виховання;

- розвитку психології вчителя, специфіки його педагогічної діяльності, педагогічних здібностей та умінь, функцій та стилів педагогічної діяльності особистості вчителя.

На основі цих знань повинні бути сформовані наступні **уміння**:

- свідомо та логічно використовувати термінологічний та категоріальний апарат вікової та педагогічної психології;

- оптимально й продуктивно застосовувати в навчально-практичній та професійній діяльності методи психодіагностичного дослідження, зокрема, організаційну, емпіричну, інтерпретаційну групу методів та кількісні й якісні методи обробки даних;

- конструктивно використовувати наукову інформацію для розуміння практичного досвіду з аспектів психічного й особистісного розвитку дитини на різних етапах її життя;

- глибоко та конкретизовано розбиратися в психологічних закономірностях становлення особистості дитини, підлітка, юнака, застосовуючи психологічні знання в практичній діяльності;

- осмислено та творчо використовувати знання вихідних положень теоретичних моделей процесів учіння та навчання учнів, ефективного психологічного управління цими процесами в ході практичної діяльності;
- застосовувати інноваційні технології, засоби і прийоми особистісно орієнтованого та інших загальнонавчаних наукових підходів у виховному процесі дітей, молоді;
- докладно оперувати знаннями з психології особистості вчителя, особливостей набуття ним педагогічних здібностей та вмінь, функцій та стилів педагогічної діяльності, які виважено й ефективно використовувати в навчально-професійній діяльності.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Знання й розуміння предметної сфери та розуміння професійної діяльності.

ЗК3. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК4. Здатність свідомо визначати цілі власного професійного й особистісного розвитку, організувати власну діяльність, працювати автономно та в команді.

ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення, аналізу та критичного оцінювання інформації з різних джерел, у т. ч. англійською мовою.

ЗК6. Здатність застосовувати набуті знання та вміння в практичних ситуаціях.

ЗК10. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми з відповідною аргументацією, генерувати нові ідеї.

ЗК12. Здатність використовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітній і професійній діяльності.

Фахові компетентності (ФК):

ФК2. Здатність реалізовувати сучасні підходи до організації та здійснення освітнього процесу згідно з вимогами педагогіки, психології, вікової валеології, а також відповідно до норм безпеки життєдіяльності.

ФК5. Здатність до критичного аналізу, діагностики та корекції власної педагогічної діяльності з метою підвищення ефективності освітнього процесу.

ФК11. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, застосовувати перспективний практичний досвід і мовнолітературний контекст для реалізації освітніх цілей.

Спеціальні предметні компетентності (ПК):

ПК6. Здатність доцільно застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання, створювати навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять з української мови та літератури.

ПК7. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації цілей освітнього процесу в закладах середньої освіти.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

ПРН2. Знати базові відомості наук із циклу загальної підготовки в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін.

ПРН4. Застосовувати базові знання в галузі наукових досліджень, а також медійної грамотності та проектних умінь.

ПРН8. Аналізувати, діагностувати та корегувати власну педагогічну діяльність з метою підвищення ефективності освітнього процесу.

3. Програма навчальної дисципліни
Денна форма:

№ з/п	Теми	Лекції	Групові заняття	СРС, в т.ч. індивідуальна
Блок 1. Вікова психологія				
1.	Психологія новонародженого та немовля	2	2	3
2.	Психологія раннього дитинства	2	2	3
3.	Психічний розвиток дитини дошкільного віку	2	2	3
4.	Психічний розвиток дитини молодшого шкільного віку	2	2	4
5.	Психологія підлітка	2	2	4
6.	Психологія юнацького віку	2	2	4
Усього – 45 год. Кредитів ECTS – 1,5.		12	12	21
Блок 2. Педагогічна психологія				
7.	Психологія «важкої» дитини	2	2	5
8.	Психологія учіння та учбової діяльності	2	2	5
9.	Психологія виховання	2	2	5
10.	Психологічні аспекти індивідуалізації та диференціації педагогічної взаємодії з дитиною	2	2	5
11.	Психологія суб'єкта педагогічної праці	2	2	5
Усього – 45 год. Кредитів ECTS – 1,5.		10	10	25
Всього за курсом – 90 год. Кредитів ECTS – 3.		20	20	50

4. Зміст навчальної дисципліни
4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
Блок 1. Вікова психологія	
1.	Тема 1. Психологія новонародженого та немовля 1. Анатомо-фізіологічні особливості. 2. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність. 3. Центральні новоутворення. 4. Криза новонародженості та першого року життя.
2.	Тема 2. Психологія раннього дитинства 1. Значущість раннього дитинства. Соціальна ситуація розвитку. 2. Провідна діяльність та її розвиток у дітей раннього віку. 3. Особливості розвитку мовлення дітей раннього віку. 4. Емоційно-вольова сфера. 5. Розвиток пізнавальних процесів. 6. Криза 3-х років.
3.	Тема 3. Психічний розвиток дитини дошкільного віку 1. Особливості соціальної ситуації розвитку молодших школярів. 2. Провідна діяльність дошкільника. 3. Розвиток мовлення та особливості спілкування з ровесниками та старшими. 4. Формування особистості дошкільника.

	<p>5. Формування і розвиток пізнавальних процесів.</p> <p>6. Криза 6-7 років.</p>
4.	<p>Тема 4. Психічний розвиток дитини молодшого шкільного віку</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Анатомо-фізіологічні особливості. 2. Особливості соціальної ситуації розвитку молодших школярів. 3. Психологія готовності дитини до шкільного навчання. 4. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів. 5. Специфіка учбової діяльності шестирічних дітей. Мотиви учіння. 6. Формування особистості дитини в початкових класах. Новоутворення в структурі особистості. 7. Ненормативна криза молодшого школяра.
5.	<p>Тема 5. Психологія підлітка</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Анатомо-фізіологічні особливості та загальна характеристика підліткового віку. 2. Особливості соціальної ситуації розвитку. Спілкування як провідний вид діяльності. 3. Психологічні особливості розвитку особистості та розвиток пізнавальних процесів підлітків. 4. Криза та показники.
6.	<p>Тема 6. Психологія юнацького віку</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика та соціальна ситуація розвитку. 2. Взаємовідносини з дорослими та однолітками. 3. Формування особистості юнака. Розвиток самосвідомості. Криза. 4. Особливості розвитку характеру, емоційно-вольової сфери, здібностей. 5. Розвиток пізнавальних процесів. 6. Особливості юнацького кохання. Підготовка до сімейного життя. 7. Формування професійних інтересів, особливості профорієнтації старшокласників.
Блок 2. Педагогічна психологія	
7.	<p>Тема 7. Психологія «важкої» дитини</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика та класифікація «важких» дітей. 2. Причини появи «Важких» дітей та підлітків. 3. Особливості педагогічної запущеності школярів. 4. Специфіка роботи психолога та педагога з різними категоріями «важких» підлітків.
8.	<p>Тема 8. Психологія учіння та учбової діяльності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Співвідношення понять «учіння», «научіння», «засвоєння», «навчальність», «навчання». 2. Види учіння та научіння. 3. Рівні та типи научіння. 4. Проблема взаємозв'язку між навчанням і психічним розвитком. 5. Учбова діяльність як форма учіння. Структура та чинники успішності. 6. Психологічні засади ефективного формування знань, навичок, умінь.
9.	<p>Тема 9. Психологія виховання</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика виховання. Взаємозв'язок виховання і навчання. 2. Психологічні підходи до організації виховання. 3. основні психологічні механізми впливу у вихованні. 4. Критерії та рівні вихованості. 5. Характеристика сімейного виховання. Стили сімейного виховання. 6. Соціальна норма та соціальне відхилення. 7. Залежна поведінка. 8. Аутоагресія (суїцидальна поведінка).

	Загальні основи профілактики девіантної поведінки.
10.	<p>Тема 10. Психологічні аспекти індивідуалізації та диференціації педагогічної взаємодії з дитиною</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальні психолого-педагогічні засади індивідуалізації та диференціації освіти 2. Обдаровані діти в умовах освіти 3. Вихованці «групи ризику» та індивідуальна робота з ними (діти із затримкою психічного розвитку, діти із синдромом гіперактивності та дефіциту уваги, соціально та педагогічно занедбані діти, агресивні діти, тривожні діти, замкнені та сором'язливі діти). 8. Гендерні аспекти навчання й виховання
11.	<p>Тема 11. Психологія суб'єкта педагогічної праці</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Клас соціономічних професій: загальні вимоги. 2. Структура педагогічних здібностей. 3. Стили діяльності та спілкування педагога. 4. Проблема «емоційного вигорання» в контексті професійної придатності педагога.

4.2. План групових занять денної форми

№	Тема заняття / план
Блок 1. Вікова психологія	
1	<p>Тема 1. Психологія новонародженого та немовля</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Анатомо-фізіологічні особливості. 2. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність. 3. Центральні новоутворення. 4. Криза новонародженості та першого року життя.
2	<p>Тема 2. Психологія раннього дитинства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Значущість раннього дитинства. Соціальна ситуація розвитку. 2. Провідна діяльність та її розвиток у дітей раннього віку. 3. Особливості розвитку мовлення дітей раннього віку. 4. Емоційно-вольова сфера. 5. Розвиток пізнавальних процесів. 6. Криза 3-х років.
3	<p>Тема 3. Психічний розвиток дитини дошкільного віку</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Особливості соціальної ситуації розвитку молодших школярів. 2. Провідна діяльність дошкільника. 3. Розвиток мовлення та особливості спілкування з ровесниками та старшими. 4. Формування особистості дошкільника. 5. Формування і розвиток пізнавальних процесів. 6. Криза 6-7 років.
4	<p>Тема 4. Психічний розвиток дитини молодшого шкільного віку</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Анатомо-фізіологічні особливості. 2. Особливості соціальної ситуації розвитку молодших школярів. 3. Психологія готовності дитини до шкільного навчання. 4. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів. 5. Специфіка учбової діяльності шестирічних дітей. Мотиви учіння. 6. Формування особистості дитини в початкових класах. Новоутворення в структурі особистості. 7. Ненормативна криза молодшого школяра.
5	<p>Тема 5. Психологія підлітка</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Анатомо-фізіологічні особливості та загальна характеристика

	<p>підліткового віку.</p> <ol style="list-style-type: none"> Особливості соціальної ситуації розвитку. Спілкування як провідний вид діяльності. Психологічні особливості розвитку особистості та розвиток пізнавальних процесів підлітків. Криза та показники.
6	<p>Тема 6. Психологія юнацького віку</p> <ol style="list-style-type: none"> Загальна характеристика та соціальна ситуація розвитку. Взаємовідносини з дорослими та однолітками. Формування особистості юнака. Розвиток самосвідомості. Криза. Особливості розвитку характеру, емоційно-вольової сфери, здібностей. Розвиток пізнавальних процесів. Особливості юнацького кохання. Підготовка до сімейного життя. Формування професійних інтересів, особливості профорієнтації старшокласників.
Блок 2. Педагогічна психологія	
7	<p>Тема 7. Психологія «важкої» дитини</p> <ol style="list-style-type: none"> Характеристика та класифікація «важких» дітей. Причини появи «Важких» дітей та підлітків. Особливості педагогічної запущеності школярів. Специфіка роботи психолога та педагога з різними категоріями «важких» підлітків.
8	<p>Тема 8 . Психологія учіння та учбової діяльності</p> <ol style="list-style-type: none"> Співвідношення понять «учіння», «научіння», «засвоєння», «навчальність», «навчання». Види учіння та научіння. Рівні та типи научіння. Проблема взаємозв'язку між навчанням і психічним розвитком. Учбова діяльність як форма учіння. Структура та чинники успішності. Психологічні засади ефективного формування знань, навичок, умінь.
9	<p>Тема 9. Психологія виховання</p> <ol style="list-style-type: none"> Загальна характеристика виховання. Взаємозв'язок виховання і навчання. Психологічні підходи до організації виховання. основні психологічні механізми впливу у вихованні. Критерії та рівні вихованості. Характеристика сімейного виховання. Стили сімейного виховання. Соціальна норма та соціальне відхилення. Залежна поведінка. Аутоагресія (суїцидальна поведінка). Загальні основи профілактики девіантної поведінки.
10	<p>Тема 10. Психологічні аспекти індивідуалізації та диференціації педагогічної взаємодії з дитиною</p> <ol style="list-style-type: none"> Загальні психолого-педагогічні засади індивідуалізації та диференціації освіти Обдаровані діти в умовах освіти Вихованці «групи ризику» та індивідуальна робота з ними (діти із затримкою психічного розвитку, діти із синдромом гіперактивності та дефіциту уваги, соціально та педагогічно занедбані діти, агресивні діти, тривожні діти, замкнені та сором'язливі діти). Гендерні аспекти навчання й виховання
11	<p>Тема 11. Психологія суб'єкта педагогічної праці</p> <ol style="list-style-type: none"> Клас соціономічних професій: загальні вимоги.

2.	Структура педагогічних здібностей.
3.	Стилі діяльності та спілкування педагога.
4.	Проблема «емоційного вигорання» в контексті професійної придатності педагога.

4.3. Завдання для самостійної роботи

1. Підготовка до групових занять.
2. Розробка структурно-логічних схем лекцій.
3. Підготовка до розв'язання практичних задач.
4. Підготовка проекту та його презентації «Корекційно-розвивальна робота зі школярами».
5. Підготовка до тестування.

1. Підготовка до групових занять. На групових заняттях викладач оцінює підготовлені здобувачами вищої освіти виступи, активність на занятті (відповіді на запитання, наведення прикладів з досвіду та обробленої літератури), вміння формулювати та відстоювати свої думки. Робота на груповому занятті оцінюється за наступними показниками:

- а) за наявність лекційного зошиту, наявність та якість відпрацювання в ньому конспектів за всіма заняттями змістового модулю;
- б) за підготовлену усну доповідь нараховується;
- в) за надання правильної усної (письмової) відповіді на поставлене запитання під час заняття, за доповнення.

2. Розробка структурно-логічних схем лекцій. Є одним із напрямків засвоєння змісту теми через оптимізацію механізмів запам'ятовування. Малювання схем, діаграм, графіків, малюнків сприяє візуальному запам'ятовуванню опрацьованої теми. Доцільно це робити під час або після вивчення змісту теми. Осмислене запам'ятовування передбачає, перш за все, встановлення логічних послідовностей, розбивку матеріалу на частини і знаходження в ній «ключових фраз» або «опорних пунктів». Запам'ятовувати слід саме їх і використовувати як «віхи» - орієнтири. Використання логічних опор, асоціацій і мислене угруповання сприяє усвідомленню матеріалу лекції та його швидкому та тривалому запам'ятовуванню.

3. Підготовка до розв'язання практичних задач:

1. Хлопчик успішно навчається після школи в одному з гуртків палацу дитячої творчості, але відмовляється використати свої здібності на користь класу, пояснюючи відсутністю часу. Чому він так себе поводить?

2. Вчитель бачить, що один з учнів демонстративно не працює на його уроці. Як Ви вчините, на місці вчителя?

3. Михайло (13 років) дуже хоче займатися спортом. Він місяць відвідував спортивну секцію з баскетболу, а нещодавно перейшов у секцію водного спорту (плавання). Чи довго Михайло буде відвідувати спортивну секцію на цей раз? Від чого це залежить?

4. Володимир (13 років) став дивитися на себе в дзеркало значно частіше і пильніше, ніж він це робив, коли навчався у початковій школі. З чим пов'язаний підвищений інтерес підлітка до своєї зовнішності? Які потреби віку задовольняються в даних діях? Як можна пояснити з психологічної точки зору різні експерименти підлітка із зовнішністю – незвичайний одяг, зачіска, помітний макіяж і пірсинг тощо.

5. У 7 клас прийшов новий вчитель географії. Весь клас проявив до нього великий інтерес, активно працював на уроках. Одного разу один з учнів почув, як молодий вчитель відгукнувся про учнів (дітей) класу, які навряд чи його розуміють - ще не доросли, і йому доводиться з ними дуже важко. Після цього відносини учнів та вчителя у класі погіршилися. Вони втратили інтерес до уроків з географії. З чим пов'язана така зміна у ставленні учнів класу до вчителя?

6. У 5 класі Віктор навчався на відмінно. У початковій школі його усі поважали, а з переходом до середньої школи він став відчувати до себе інше ставлення однокласників, і як правило найчастіше негативне. Чому до Віктора стали так ставитися його однокласники?

7. Батьки скаржаться вчителю, що у них з Вітею (15 років) постійні конфлікти: “Ми даємо йому деяку самостійність, але домовляємося, щоб він обов’язково подзвонив в певний час, повернувся додому не пізніше такої-то години. Він же не виконує умов нашої угоди, порушує їх постійно. На час ми позбавляємо його “Свободи”. Але потім все повторюється знову. Він що ж, не розуміє, що робить собі шкоду?” Чим можна пояснити таку поведінку підлітка? Яке ставлення батьків до підлітка в даному випадку є найкращим і чому? Надайте рекомендації батькам.

8. Вчителька увійшла в клас, розпочала урок. Чітко сформулювала мету уроку. Для відповіді на перше поставлене питання викликала учня. Однак підліток не вважав за потрібне відповідати. Недбало сказав: “Я сьогодні відповідати не буду”. “Чому?” – запитала вчителька. “Не готовий, та й настрою не має” – відповів учень. Клас дружнім реготом прореагував на цю зухвалість. Вчителька викликала іншого учня, але і він відмовився відповідати та вимовив: “Я до уроку не готовий – не захотів займатися вашою літературою”. Вчитель назвав прізвища ще п’ятьох учнів, і всі вони теж відмовились відповідати. Вчителька засмутилася від таких витівок учнів. Їй знадобилося дуже велике самовладання, щоб не зірватися і довести урок до кінця. Які вікові особливості взаємовідносин у колективі не врахувала вчителька?

9. Два наркомани Петро і Дмитро, п’ятнадцяти років. Дмитро – із благополучної, забезпеченої родини. Батько – генерал, мати – донька генерала – усе життя присвятила сину, родині. Ніколи не працювала, займалася домашніми справами, вихованням Дмитра. Дитину виховувала суворо і дуже піклувалася про його розвиток: англійська мова, музика, математика – цим хлопчик займався додатково з вчителями, інші уроки мати контролювала сама. І, звичайно, щодо організації вільного часу Дмитра: чим займатися, з ким товаришувати, куди піти, які передачі по телевізору дивитися – усе вирішувала мати. Усе було добре – до 13 років. А потім Дмитро “як з ланцюга зірвався”. Петро батька свого не знав. Мати працює провідницею, часто у від’їзді. Петро до п’ятого класу був в інтернаті, а потім мати забрала його до дому і віддала у звичайну школу, бо дуже кривдили його в інтернаті хлопці: дражнили, відбирали їжу, били. Петрик був мовчазливим, не вмів постояти за себе. Удома йому спочатку було страшно залишатися одному, він почував себе покинутим і нікому не потрібним, але потім сподобалося. Коли мати їхала, до Петра приходили з вулиці старші діти. Вони приносили їжу, випивку; палили, грали у карти, сміялися. Було добре і весело! Потім і Дмитро став приходити до Петра. Навіть ночувати залишався, коли в черговий раз з батьками посвариться і втече з дому. А один раз хтось зі старших хлопців приніс “начинку” для сигарет. Усім було цікаво довідатися, що таке “кайф”. Пустили по колу “косячок”... Чим пояснити, чому хлопчики з різних родин виявилися в одній компанії, де стали вживати наркотики? Який тип виховання був у родині Дмитра і який – у Петра? Які подібні риси характеру, що свідчать про схильність до адиктивної поведінки сформувалися в хлопців з огляду на особливості виховання?

10. На думку підлітка ідеальний вчитель – це людина, в якій: 1) є здатність до розуміння, емоційного відгуку; 2) професійна компетентність, рівень знань поєднується з якістю викладання; 3) присутній вміння справедливо розпоряджатися владою даною йому. Як змінюється погляд на вчителя в юності? Які якості особистості вчителя вище всього цінують юнаки?

11. У школі оголошено набір на факультативний курс з української мови. Які учні запишуться на факультативний курс? Чому?

4. Підготовка проекту та його презентації «Корекційно-розвивальна робота зі школярами». Основна мета – визначення принципів корекції особистості людей

різного віку. Відповідно до пройдених тем, студенти обирають певний віковий етап (шкільного періоду) та категорію школяра (замкнений, тривожний, агресивний, гіперактивний), визначають можливі проблеми у спілкуванні з дорослими, розробляють корекційну програму до обраної категорії.

Структура роботи:

1. Титульний аркуш.
2. Теоретична частина ознайомлення з особливостями корекційної роботи обраного періоду. У даній частині описуються можливі кризові періоди в розвитку школяра та можливі напрямки роботи з ними 3-4 сторінки друкованого тексту.

2. Розробка плану корекційної роботи відповідно до наступних категорій:

- замкненим школярем та його батьками;
- тривожним школярем та його батьками;
- агресивним школярем та його батьками;
- з гіперактивним школярем та його батьками.

Обов'язково вказувати вік дитини. Прописуються основні напрями корекції, соціальної адаптації особистості (формування навичок спілкування, гармонізація відносин школяра у родині та з однолітками, корекція особистісних рис, які заважають спілкуванню, чи прояв цих рис таким чином, щоб вони негативно не впливали на процес спілкування, корекція самооцінки школяра з метою наближення її до адекватної). А також детально вказуються напрямки роботи з батьками. Обсяг частини – 6-8 сторінок.

Презентація проекту колекційної програми відбувається на груповому занятті.

5. Підготовка до тестування.

Тестування 1:

1. Психологічна готовність до навчання:

- а) здібності до навчання,
- б) наочіння,
- в) обізнаність з різними сторонами життя,
- г) система якостей, яка дає можливість успішно засвоювати досвід.

2. До інтелектуальної готовності відноситься:

- а) інтелектуальні здібності,
- б) систематизоване коло знань про світ та розвиток розумових дій,
- в) здатність взаємодіяти з іншими,
- г) адекватне ставлення до себе.

3. Мотиваційною готовністю до навчання в школі є:

- а) висока емоційна активність,
- б) можливості подолати труднощі й перешкоди,
- в) ставлення до школи як до джерела знань,
- г) бажання вчитися.

4. Мислення дітей шестирічного віку переважно є:

- а) образним і словесним,
- б) наочно-дійовим,
- в) наочно-дійовим та образним,
- г) наочно-образне й поступово розвивається словесне, спирається на більш узагальнені уявлення.

5. Новоутворенням молодшого шкільного віку є:

- а) наочно-образне мислення;
- б) рефлексія;
- в) мимовільна увага.

6. Симптомами кризи семи років є:

- а) усвідомлення свої переживань та втрата безпосередності,
- б) висока емоційна активність,

- в) зміни у взаєминах з дорослими,
  - г) виникнення нового ставлення до себе.
7. У молодшому шкільному віці провідним видом діяльності є:
- а) ігрова діяльність,
  - б) спілкування,
  - в) учбова діяльність.
8. Що відноситься до новоутворень у психічному розвитку шести річок:
- а) довільність, збагачення функцій внутрішнього мовлення,
  - б) установка на досягненні бажаного результату в різних видах діяльності,
  - в) супідрядність мотивів, що лежить в основ здатності до морального вибору,
  - г) образ Я, самооцінка.
9. Інтереси молодших школярів:
- а) стійкі;
  - б) нестійкі, ситуативні.
10. Назвіть характерні ознаки особистісного розвитку молодшого школяра:
- а) загальне позитивне ставлення до своєї особистості;
  - б) рефлексія і самооцінка, яка починає корегуватись оцінками не тільки вчителями, а й товаришів;
  - в) загострення критичного ставлення до себе, збільшення негативних самооцінок, що стосуються в основному пізнавальної сфери;
  - г) негативна самооцінка і самолюбство, які стосуються результатів різних видів діяльності.

Тестування 2:

1. Назвіть симптоми соціальної ситуації розвитку підлітка:
- а) взаємини зі старшими будуються на емоційних контактах;
  - б) мораль слухняності перетворюється на мораль рівності;
  - в) почувати себе дорослим, мати право вибору, мати право на свою думку;
  - г) усвідомлення важливості учіння як суспільно-значущої діяльності.
2. Назвіть основне новоутворення учнів підліткового віку:
- а) внутрішній план дій;
  - б) професійне самовизначення,
  - в) адекватна самооцінка,
  - г) почуття дорослості.
3. Мислення підлітка переходить:
- а) від предметного до наочного;
  - б) від наочного до абстрактного;
  - в) від абстрактного до формального.
4. Назвіть характерні для підлітків ознаки дорослості:
- а) надмірне підкреслення своєї дорослості, що веде до сценічності поведінки;
  - б) відсутність цього почуття, що виявляється в інфантильності, безвідповідальності, у споживацьких нахилах;
  - в) для підлітка важливо, щоб його дорослість була помітна для оточуючих, для нього важливо, щоб його поведінка не була дитячою;
  - г) дорослість лише зовнішня, підліток переймає зовнішні манери поведінки дорослої людини, запозичує такі атрибути дорослого, як макіяж, куріння, алкоголь та ін..
- 5 Симптоматика кризи підліткового віку:
- а) усвідомлення своїх переживань та втрата безпосередності;
  - б) зміна ціннісних орієнтацій;
  - в) криза пов'язана з рефлексією внутрішнього світу та фрустрованістю соціальних потреб.

6. Оберіть новоутворення, характерні для психічного розвитку підлітків: а) супідрядність мотивів;

- б) почуття дорослості;
- в) інтенсивний розвиток самосвідомості;
- г) статево-рольова ідентичність.

7. Термін “акселерація” означає:

- а) процес прискорення росту дітей;
- б) процес прискорення психічного розвитку дітей;
- в) процес прискорення соматичного розвитку і фізіологічного дозрівання дітей.

8. Виберіть найточніше визначення “важка” дитина:

- а) це педагогічно запущена дитина,
- б) це дитина, що характеризується певними відхиленнями в моральному розвитку, в) це неслухняна, вперта, примхлива дитина, яка протистоїть, вимогам, порадам дорослих.

9. Підкресліть причини появи “важких” дітей:

- а) урбанізація,
- б) фемінізація виховання,
- в) вікові особливості психічного розвитку дитини, г) єдина дитина в сім’ї, д) вплив сучасної сім’ї.

10. Назвіть стадії відхилень у поведінці важковиховуваних.

- а) недоліки поведінки,
- б) особистісні недоліки,
- в) педагогічна занедбаність,
- г) негативні якості.

Тестування 3:

1. Основним новоутворенням старшого шкільного віку є:

- а) становлення світогляду;
- б) самоконтроль;
- в) почуття дорослості;
- г) самовиховання.

2. Ознаки розвитку мислення в старшому шкільному віці:

- а) децентрація мислення;
- б) розвиток теоретичного мислення;
- в) розвивається здатність до зв’язного логічного міркування, до високого рівня узагальнення та систематизації знань.

3. Провідною діяльністю у старшому шкільному віці є:

- а) спілкування;
- б) навчально-виробнича діяльність;
- в) трудова діяльність.

4. Спілкування старшокласників з ровесниками насамперед необхідне:

- а) для вирішення проблемних ситуацій;
- б) для “сповіді”, інтимно-особистісного контакту;
- в) для планування майбутнього.

5. Симптоматика соціальної ситуації розвитку старшокласників:

- а) період визнання життєвих планів;
- б) зростає інтерес до дорослих, поновлюються емоційні контакти з батьками;
- в) у стосунках Дитина – Вчитель діє мораль односторонньої поваги, слухняності;
- г) соціальна зрілість (дорослість) відстає від фізіологічної.

6. Який із перерахованих варіантів у юнацькому віці трапляється найчастіше:

- а) наявне "Я" особистості поєднує в собі минуле, теперішнє і майбутнє та відповідає ідеальному "Я".
- б) наявне "Я" більшою мірою спрямоване у майбутнє, ніж до минулого, є новим

кроком в особистісному самовизначенні;

в) наявне "Я" зовсім випадає із процесу розвитку; воно відірване від минулого і не має зв'язку з майбутнім, не відповідає й ідеальному "Я".

7. Спілкування старшокласників з ровесниками насамперед необ-хідне:

а) для вирішення проблемних ситуацій;

б) для планування майбутнього;

в) для "сповіді", інтимно-особистісного контакту.

8. Усвідомлену індивідом соціальну тотожність, що дозволяє особистості усвідомити своє місце в суспільстві, зайняти внутрішню позицію дорослої людини, зрозуміти себе і свої можливості називають:

а) ідентичністю,

б) ідеомоторикою,

в) інтроверсією,

г) імаго терапією.

9. Ранній юнацький вік сенситивний до формування:

а) мовлення, мовленнєвого слуху, артикуляції,

б) правильної самооцінки, критичності по відношенню до себе,

в) почуття відповідальності, збагачення емоційної сфери,

г) життєвих цінностей, світогляду, релігійних поглядів.

10. Основною спрямованістю юнаків є:

а) зосередженість на майбутньому,

б) орієнтація на минуле,

в) трансценденція,

г) орієнтація на теперішнє.

Тестування 4:

1. Що є предметом педагогічної психології:

а) психологічні закономірності навчання і виховання, оволодіння досвідом, управління процесом учіння, формування особистості;

б) закономірності засвоєння соціального досвіду;

в) умови учіння;

г) особливості переходу від одного періоду до іншого.

2. У чому полягає сутність такого психолого-педагогічного напрямку, як педологія:

а) тестова психодіагностика;

б) комплексне вивчення дитини;

в) розвивальне навчання;

г) теоретичного осмислення освітнього процесу.

3. Найширше в педагогічній психології застосовуються:

а) спостереження та експеримент;

б) спостереження і природний експеримент;

в) спостереження і опитувальні методи;

г) спостереження, навчальний і виховний експеримент, тестування.

4. У педагогічній діяльності широко використовується аналіз продуктів діяльності - це:

а) зароблені учнем бали;

б) розумові дії, якості особистості;

в) твори, малюнки, контрольні роботи;

г) знання, бажання, цілі.

5. Метод бесіди дозволяє вивчити:

а) знання, вміння, навички;

б) розумові здібності;

в) інтереси, бажання, наміри учнів;

- г) домінування.
- 6. Учіння – це:
  - а) викладання, процес передачі знань учню і його розвиток як особистості;
  - б) організована, двостороння діяльність, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок на практиці.
  - в) активна цілеспрямована діяльність, яка полягає в засвоєнні знань, навичок та умінь, способів їх набуття, форм поведінки та видів діяльності.
- 7. Навчання – це:
  - а) викладання, процес передачі знань учню і його розвиток як особистості;
  - б) організована, двостороння діяльність, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок на практиці.
  - в) активна цілеспрямована діяльність, яка полягає в засвоєнні знань, навичок та умінь, способів їх набуття, форм поведінки та видів діяльності.
- 8. Діяльність вчителя – це:
  - а) викладання, процес передачі знань учню і його розвиток як особистості;
  - б) організована, двостороння діяльність, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок на практиці.
  - в) активна цілеспрямована діяльність, яка полягає в засвоєнні знань, навичок та умінь, способів їх набуття, форм поведінки та видів діяльності.
- 9. Засобами учбової діяльності є:
  - а) особистісний розвиток учня;
  - б) мовленнєві дії;
  - в) мислиннєві дії;
  - г) інтелектуальні дії.
- 10. Навчальність – це:
  - а) здатність до засвоєння будь-якого навчального матеріалу;
  - б) індивідуальні особливості швидкості та якості засвоєння учнем знань, умінь та навичок у процесі навчання;
  - в) загальна та спеціальна здатність до засвоєння навчального матеріалу;
  - г) здатність до засвоєння окремих видів навчального матеріалу.

4.4. Забезпечення освітнього процесу (інструменти, обладнання, програмне забезпечення)

Освітній процес повністю забезпечується «Вікова та педагогічна психологія».

I. Технічні засоби навчання:

- 1) ноутбук;
- 2) проектор.
- 3) інтерактивна дошка

II. Програмне забезпечення: Power Point, Microsoft Excel, SPSS, платформа дистанційного навчання Moodle.

5. Підсумковий контроль (залік)

Питання до заліку:

- 1. Предмет та завдання вікової психології.
- 2. Вікова психологія в системі наук.
- 3. Структура вікової психології.
- 4. Принципи дослідження у віковій психології.
- 5. Організаційні методи.
- 6. Емпіричні методи.
- 7. Методи обробки даних.

8. Інтерпретаційні методи.
9. Історичний аналіз поняття дитинства.
10. Анатомо-фізіологічні особливості новонародженої дитини та немовля.
11. Соціальна ситуація розвитку новонародженого, новоутворення.
12. Криза новонародженості.
13. Соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність немовляти.
14. Головні новоутворення та криза першого року життя.
15. Значущість раннього дитинства. Соціальна ситуація розвитку.
16. Провідна діяльність та її розвиток у дітей раннього віку.
17. Особливості розвитку мовлення дітей раннього віку.
18. Емоційно-вольова сфера дітей раннього віку.
19. Розвиток пізнавальних процесів дітей раннього віку.
20. Криза 3-х років.
21. Особливості соціальної ситуації розвитку молодших школярів.
22. Провідна діяльність дошкільника.
23. Розвиток мовлення та особливості спілкування дошкільника з ровесниками та старшими.
24. Формування особистості дошкільника.
25. Формування і розвиток пізнавальних процесів дошкільника.
26. Криза 6-7 років.
27. Анатомо-фізіологічні особливості молодшого школяра.
28. Особливості соціальної ситуації розвитку молодших школярів.
29. Психологія готовності дитини до шкільного навчання.
30. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів.
31. Специфіка учбової діяльності шестирічних дітей. Мотиви учіння.
32. Формування особистості дитини в початкових класах. Новоутворення в структурі особистості.
33. Ненормативна криза молодшого школяра.
34. Анатомо-фізіологічні особливості та загальна характеристика підліткового віку.
35. Особливості соціальної ситуації розвитку підліткового віку.
36. Спілкування як провідний вид діяльності підліткового віку.
37. Психологічні особливості розвитку особистості та розвиток пізнавальних процесів підлітків.
38. Криза та показники підліткового віку.
39. Характеристика та класифікація «важких» дітей.
40. Причини появи «важких» дітей та підлітків.
41. Особливості педагогічної запущеності школярів.
42. Специфіка роботи педагога з різними категоріями «важких» підлітків.
43. Загальна характеристика та соціальна ситуація розвитку юнака.
44. Взаємовідносини з дорослими та однолітками у юнацькому віці.
45. Формування особистості юнака.
46. Розвиток самосвідомості юнака.
47. Криза юнацького віку.
48. Особливості розвитку характеру, емоційно-вольової сфери, здібностей юнака.
49. Розвиток пізнавальних процесів юнака.
50. Особливості юнацького кохання.
51. Підготовка до сімейного життя в юнацькому віці.
52. Формування професійних інтересів, особливості профорієнтації старшокласників.

53. Співвідношення понять «учіння», «научіння», «засвоєння», «навчальність», «навчання».
54. Види учіння та научіння.
55. Рівні та типи научіння.
56. Проблема взаємозв'язку між навчанням і психічним розвитком.
57. Учбова діяльність як форма учіння. Структура та чинники успішності.
58. Психологічні засади ефективного формування знань, навичок, умінь.
59. Загальна характеристика виховання. Взаємозв'язок виховання і навчання.
60. Психологічні підходи до організації виховання.
61. Основні психологічні механізми впливу у вихованні.
62. Критерії та рівні вихованості.
63. Характеристика сімейного виховання.
64. Стили сімейного виховання.
65. Соціальна норма та соціальне відхилення.
66. Залежна поведінка.
67. Аутоагресія (суїцидальна поведінка).
68. Загальні основи профілактики девіантної поведінки.
69. Клас соціономічних професій: загальні вимоги.
70. Структура педагогічних здібностей.
71. Стили діяльності та спілкування педагога.
72. Проблема «емоційного вигорання» в контексті професійної придатності педагога.
73. Загальна характеристика педагогічного спілкування та його ефективність.
74. Неуспішність, її причини та запобігання.
75. Акцентуації характеру як причина важковиховуваності.
76. Мотивація учбової діяльності. Види учбових мотивів. Фактори формування позитивної учбової мотивації.
77. Самовиховання, його завдання та структура. Основні етапи та методи самовиховання.

Приклад білету до заліку

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Галузь знань 01 Освіта

Спеціальність 014 Середня освіта

Спеціалізація: 014. 01 Українська мова і література

Навчальна дисципліна – **Вікова та педагогічна психологія**

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ

1. Розвиток пізнавальних процесів дітей раннього віку. (10 балів).
2. Види учіння та научіння. (10 балів).
3. Розвиток пізнавальних процесів у молодших школярів (10 балів).

Затверджено на засіданні кафедри української філології та міжкультурної комунікації.

Протокол № 1 від «___» серпня 2022 року

Завідувач кафедри
Екзаменатор, к.психол. н., доцент
кафедри психології

Лебединцева Н. М.
Миропольцева Н. І.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання третього семестру

Денна форма навчання:

Форма контролю	Максимальна оцінка одиниці контролю	Кількість заходів	Сума балів
1 семестр			
Відповіді на групових заняттях	4	8	32
Складання структурно-логічних схем лекцій	1	2	2
Розв'язання практичних задач	3	2	6
Написання проекту та його презентація «Корекційно-розвивальна робота зі школярами».	10	1	10
Тестування	5	4	20
Загальна кількість балів			70
Залік у I семестрі			30
Всього			100

Пояснення до умов визначення рейтингу

Денна форма

Критерії оцінювання навчальних досягнень	Бали
1. Бали за відповіді на групових заняттях	
Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.	4
Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.	3
Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.	2
Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст	1

більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.	
2. Бали за складання структурно-логічних схем лекцій	
Схема студента, яка достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань лекції, використовуючи при цьому обов'язкову літературу.	1
3. Бали за розв'язання практичних задач	
Повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.	3
Відповідь не повна, не містить аргументів, неправильне застосування теоретичних знань у вирішенні практичних питань.	2-1
4. Бали за написання проекту та його презентація «Корекційно-розвивальна робота зі школярами» (разом 10 балів)	
Рівень і правильне використання теоретичних знань про вікові психологічні особливості школяра	2
Наявність і представлення розгорнутої програми корекції із детальним описом кожного методу	3
Наявність аргументованих висновків і рекомендацій	2
Дотримання вимог щодо оформлення роботи	2
5. Бали за тестування	
Правильна відповідь на питання	0,5
Неправильна відповідь	0

Оцінювання знань студента під час заліку чи екзамену здійснюється за 100-бальною шкалою, прийнятою у ЧНУ імені Петра Могили.

Оцінка **«Відмінно» - 90-100 балів** ставиться за умов, якщо студент дав лаконічні і ґрунтовні відповіді на всі запропоновані йому питання. Відповідь свідчить, що студент вільно володіє всім матеріалом курсу, передбаченим робочою програмою, при тому, він має не розрізненні знання окремих тем курсу, а володіє ним комплексно. Студент уміє аргументувати свою відповідь, навести необхідні докази, приклади; аналізувати запропоновані ситуації, посилаючись на джерела інформації. Студент розуміє значимість відповідних знань для особистого життя та для майбутньої професійної діяльності, підтверджуючи це конкретними прикладами.

Найвища оцінка ставиться також за вміння наводити протилежні підходи до оцінки тих чи інших феноменів, співставлення різних наукових позицій, уміння вести полеміку з дослідниками. Під час відповіді студент має продемонструвати не репродуктивну, а творчу розумову діяльність.

Оцінка **«Добре» - 75-89 балів** ставиться за умов, якщо студент викладає відповідь на кожне питання логічно, розкриваючи основний зміст. Разом з тим, відповіді не вистачає ґрунтовності, всебічності, деякі важливі нюанси пропущені. При доборі та наведенні фактів та прикладів студент припускається незначних помилок. В той же час, студент не розуміє актуальності висвітлюваних питань. У висловлюванні власної думки зустрічаються певні неточності. Висновки не носять повного та логічного підсумку.

Оцінка **«Задовільно» - 60-74 балів** виставляється студенту в разі, якщо він не повністю розкрив питання, або не відповів на деякі з них, що свідчить про відсутність повного комплексного засвоєння матеріалів курсу (знає лише певні теми). Відсутня ґрунтовність у розгляді питань, порушується логіка викладу питання. Студент не вміє аналізувати матеріал, не розуміє актуальність проблеми для сьогодення.

Аргументація відповіді слабка, вибіркова, мають місце суттєві помилки у використанні фактичного матеріалу. Висновки не відбивають суті питання, або відсутні.

Оцінка «Незадовільно» - **21-60 балів** виставляється студенту в разі, коли кожне з питань висвітлено поверхнево, або не висвітленими залишаються більшість питань. В процесі висвітлення питань допущенні значні помилки, студент не знає, або плутає фактичний матеріал, не здатний аналізувати основні проблеми, не демонструє творчої розумової діяльності. Власна думка і висновки відсутні.

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. – К., 2018.
2. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб.. – К, 2019.
3. Власова О.І. Педагогічна психологія: Навч. посібник. – К, 2019.
4. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків. – К., 2019.
5. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія. Навч. посібник. – К., 2018.
6. Заброцький М.М. Основи вікової психології. Навч. посібник. – Тернопіль, 2019.
7. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навч. посібник. – К., 2020.
8. Кутішенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія – К., 2018.
9. Лисянська Т.М. Педагогічна психологія. Навч. посібник. – К., 2018.
11. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія: Навч. посіб. – Суми, 2020.
12. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія. Навч. посіб. – К., 2019.
13. Сергєєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасека О.В. Вікова психологія. Навч. посіб. – К., 2019.

7.2. Додаткові:

1. Агєєва А.Л., Заїка Є.В. Пам'ять і мислення старшокласників: вікові та гендерні особливості // Практична психологія та соціальна робота, 2018.
2. Бех І.Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: Наук. Метод. Посібник. – К., 2016.
3. Виготський Л.С. Структура і динаміка віку//Заброцький М.М., Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: Навчальний посібник. – Житомир, 2018.
4. Дьоміна Г.А. Психолого-педагогічний розвиток особистості сім'янина. – К., 2016.
5. Заброцький М.М., Савченко О.М., Тичина І.М. Психологія особистості: Навчальний посібник. – Житомир, 2017.
6. Кириченко Т.В. Психологічні механізми саморегуляції поведінки підлітків. – К., 2018.
7. Лисянська Т.М., Скрипченко Л.О. Довідник з педагогіки та психології: Навч. посіб. для викл-чів, аспірантів та студ. пед. навч. закл. - К., 2018. - 216с.
8. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки. – К., 2016.
9. Микитюк Н.В. Психологічні аспекти супроводу дітей раннього віку // Практична психологія та соціальна робота, 2018.
10. Мотрук Т.О. Аналіз психічних станів при ігровій залежності// Практична психологія та соціальна робота. – 2019. - №9, С.64-67.
11. Ставицька С.О. Теоретичний аналіз проблеми становлення і розвитку індивідуально-особистісних характеристик в юнацькому віці// Кутішенко В.П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія. К., 2018.
12. Чайка Г.В. Симптоми комп'ютерної залежності//Практична психологія та соціальна робота. – 2019. - №10.

13. Шах Т.Г., Лукашук М.І. Пізнавальний потенціал дошкільника // Практична психологія та соціальна робота, 2018.

14. Шинкарук-Корзун Л. Чинники агресивності дітей//Психолог – 2019. - №41.

8.3. Інформаційні ресурси

1. Сайт Міністерства освіти і науки України / Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>.

2. Сайт Верховної Ради України / Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

3. Сайт Кабінету Міністрів України / Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.

4 Сайт Національної Академії Наук України / Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua>.

5. Сайт Національної Академії Педагогічних Наук України / Режим доступу: <http://www.naps.gov.ua>.

6. Сайт Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського / Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.

7. Павелків Р. С. Дитяча психологія [Електронний ресурс] : навч. посіб. / Р. С. Павелків. – К. : «Центр навчальної літератури», 2018. – 272 с. – Режим доступу: <http://www.share.net.ua/forum/index.php>

8. Савчин М. В. Вікова психологія [Електронний ресурс] / М. В. Савчин. – М. : «Рефл-бук», К. : «Ваклер», 2017. – 320 с. – Режим доступу: http://bookap.info/psyanaliz/rodzhers_klientotsentrirovannaya_terapiya/load/fb2.sht